

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 11 (270) ЧЕРВЕНЬ

2013

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 11 (270) червень 2013

Частина II

Засновано в лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(педагогічні науки)
Постанова президії ВАК України від 14.10.09 №1-05/4

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 8 від 29 березня.2013 року)

Виходить двічі на місяць

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор **Курило В. С.**

Заступники головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор **Савченко С. В.**

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор **Бур'ян М. С.,**

доктор медичних наук, професор **Виноградов А. О.,**

доктор філологічних наук, професор **Галич О. А.,**

доктор філологічних наук, професор **Глуховцева К. Д.,**

доктор педагогічних наук, професор **Горошкіна О. М.,**

доктор сільськогосподарських наук, професор **Конопля М. І.,**

доктор філологічних наук, професор **Синельникова Л. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Харченко С. Я.**

Редакційна колегія серії «Педагогічні науки»:

доктор педагогічних наук, професор **Ваховський Л. Ц.,**

доктор педагогічних наук, професор **Гавриш Н. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Докучаєва В. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Лобода С. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Максименко Г. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Ротерс Т. Т.,**

доктор педагогічних наук, професор **Сташевська І. О.,**

доктор педагогічних наук, професор **Хриков Є. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Чернуха Н. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Чиж О. Н.**

Редакційні вимоги

до технічного оформлення статей

Редколегія «Вісника» приймає статті обсягом 4–5 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, праве й лівє) — 3,8 см ; верхній колонтитул — 1,25 см , нижній — 3,2 см .

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2012.

Статті у «Віснику» повинні бути розміщені за рубриками.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Ініціали і прізвище автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК) з відступом 1,5 см (відступ першого рядка), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга — номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13–14]. Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова «Список використаної літератури» або після слів «Список використаної літератури і примітки» (без двокрапки) у порядку цитування й оформляються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Статтю заключають 3 анотації обсягом 15 рядків (українською, російською) та 22 рядки (англійською) мовами із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3–5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу, кафедри; домашня адреса; номери телефонів (службовий, домашній, мобільний).

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

1. **Івченко Т. В.** Підготовка інженерно-педагогічних кадрів для ремісничих училищ України в 40-50-ті рр. ХХ століття..... 6
2. **Кахіані Ю. В.** Історичні факти виникнення закладів інтернатного типу в Україні..... 13
3. **Клішевич Н. А.** Досвід соціально-педагогічної роботи спеціальних установ для неповнолітніх з делінквентною поведінкою у другій половині ХХ ст..... 19
4. **Павлюк О. М.** Педагогічний досвід учителів-новаторів як чинник розвитку шкільної освіти в Україні (друга половина ХХ століття)..... 24
5. **Пономарьова Г. М.** Історіографічний огляд розвитку профорієнтаційної роботи в Україні в 60-80-х роках ХХ ст..... 32
6. **Слозанська Г. І.** Становлення і розвиток соціальної роботи в Австралії..... 39
7. **Тігаренко І. С.** Розвиток ідеї альтернативної освіти в історії американської педагогічної думки..... 44
8. **Чертова К. М.** Суспільно-корисна праця як чинник соціального виховання учнівської молоді (50-90-ті ХХ ст.)..... 51
9. **Юніна О. Є.** Особливості навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах США та України..... 62

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

10. **Акіншева І. П.** Характеристика політичної соціалізації учнів у загальноосвітніх навчальних закладах..... 71
11. **Дєдов Є. Г.** Поняття, цілі та основні завдання соціальної політики держави..... 77
12. **Ігнатенко К. В.** Особливості роботи Педагогічної студії для прийомних батьків..... 83
13. **Калюжна В. Ю.** Про проблему академічної нечесності: Спроба короткого порівняльного аналізу стану у вишах США і України..... 89
14. **Лях Т. Л.** Професійна ідентичність соціальних працівників.. 96
15. **Рень Л. В.** Причини дитячої бездоглядності та безпритульності: спроба комплексного аналізу..... 102
16. **Снітко М. А.** Особливості формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі у міжнародному та вітчизняному досвіді..... 107
17. **Тимошенко Н. Є.** Технологія професійного самовдосконалення соціальних працівників у ресурсних центрах..... 112
18. **Шеїна Л. О.** Потенціал студентської громади щодо здійснення соціального супроводу: досвід та сучасний стан 118

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ

19.	Гаміна Т. С. Соціальне консультування як вид практичної діяльності працівника соціальної сфери.....	124
20.	Ємцева Е. Г. Організація соціально-виховної роботи в умовах трудового загону старшокласників.....	132
21.	Жевакіна Н. В. Особливості ресоціалізації засуджених жінок.....	138
22.	Журавель Т. В. Етапи соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими у виховних колоніях.....	144
23.	Кириченко В. В. Ідеографічне дослідження кризи професійної адаптації у ситуації зміни професії.....	152
24.	Лютий В. П. Нехімічні адикції як предмет соціальної роботи.....	158
25.	Островська Н. О. Змістовна характеристика соціально-педагогічної технології формування усвідомленого батьківства молоді в діяльності територіальної громади.....	167
26.	Песоцька О. П. Корекційна робота з сім'єю наркозалежної людини.....	177
27.	Пігіда В. М. Технології соціально-педагогічної діяльності з дітьми трудових мігрантів.....	186
28.	Пеша І. В. Соціальний супровід як форма комплексної соціальної допомоги.....	193
29.	Сергєєва К. В. Сутність програми профілактики агресивної поведінки підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації.....	200
30.	Соляник М. Г. Аналіз досвіду роботи недержавних організацій з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах.....	205
31.	Степаненко В. І. Сутність та зміст дезадаптації підлітків, обумовленої асоціальним впливом релігійних культів.....	210

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

32.	Байдюк Н. В. Інтеграція гендерних знань як невід'ємна складова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів до гармонізації гендерних взаємовідносин у молодіжному середовищі.....	218
33.	Горішна Н. М. Гендерні аспекти підготовки соціальних працівників: аналіз зарубіжного досвіду.....	225
34.	Маркова Н. В. Гендерні особливості соціальної роботи з літніми жінками.....	230
35.	Сорочинська В. Є. Теоретичні основи дослідження гендерної соціалізації студентства.....	238

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

36.	Белоус А. Ю. Про культурні особливості чинників допрофесійної підготовки іноземних студентів в Україні (на прикладі медичної освіти).....	245
37.	Веретенко Т. Г., Шеремета М. М. Проблема здоров'язберігання у вищому навчальному закладі при	

	підготовці майбутніх соціальних педагогів / працівників.....	252
38.	Неїжпапа Л. С. Деякі аспекти забезпечення професійного самовизначення майбутніх соціальних педагогів у системі навчально-виховної роботи університету.....	257
39.	Спіріна Т. П. Професійна підготовка соціальних працівників у системі неперервної освіти.....	263
40.	Ткаченко Н. В. Самоосвіта як обов'язкова складова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників...	267
41.	Шовкопляс І. О. Побудова програми з іноземної мови для студентів немовних спеціальностей як методична проблема (організаційні аспекти в контексті євроінтеграційних процесів).....	272
	Відомості про авторів	279

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ

УДК 364 – 781. 72 : 364 – 43 – 021. 311

Т. С. Гаміна

СОЦІАЛЬНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ВИД ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Сучасне суспільство та процеси, які в ньому відбуваються висувають перед людством безліч проблем, з якими не стикалися навіть його близькі попередники. Це обумовлено такими факторами, як прискорення темпів соціальної мобільності, зміни базових норм та цінностей, розширення ціннісно-нормативних меж людської поведінки і діяльності, зростання рівня соціальної автономності особистості та ін. Зрозуміло, що низку проблем, з якими стикається людина, вона може успішно вирішити або самостійно, або з допомогою близьких до неї людей. Але в деяких випадках людині не вистачає знань, досвіду, інформації та ін. Тоді вона змушена звернутися по допомогу до спеціаліста, тобто отримати консультацію.

При цьому, про потребу у консультації можна говорити тільки в тому випадку, якщо людина не відмовляється від самостійного впливу на ситуацію, від самостійної діяльності по вирішенню проблеми, яка у нього виникла. Така потреба створює можливість для організації та здійснення соціального консультування як вида соціальної допомоги та як різновид професійної діяльності соціального працівника та інших спеціалістів.

В статті розкривається основні підходи до визначення сутності консультування; принципи, етапи, теоретичні моделі соціального консультування; форми та засоби діяльності соціального працівника з клієнтом в ході консультування

Сьогодні у теорії та практики соціальної роботи існує два основних взаємодоповнюючих підходи до визначення сутності консультування.

Функціональний – консультування розуміється як метод, що забезпечує клієнта практичними порадами та допомогою. Консультант надає будь-яку форму допомоги клієнту у відношенні змісту, процесу або структури завдання, що вирішується, але сам не відповідає за її вирішення. Він тільки допомагає тим, хто несе таку відповідальність. Це вузькі спеціалісти, які надають клієнту додаткову інформації (наприклад, про стан здоров'я та ін.). При такому підході консультант виступає як помічник у вирішенні будь-якого завдання або проблеми.

Професійний – консультування розглядається як особлива професійна служба, що надає послуги громадянам та організаціям спеціально навченими та кваліфікованими особами, які допомагають виявити соціальні проблеми клієнта, проаналізувати їх, дати рекомендації по їх вирішенню та сприяє, при необхідності, виконанню прийнятих рішень та отриманих рекомендацій.

Різноманітні проблеми та складності, з якими стикається протягом свого життя кожна людина призводить до існування таких *видів консультування як медико-соціальні, соціально-педагогічні, соціально-психологічні, соціально-правові, управлінські та ін.* Ці види соціального консультування добре знайомі кожній людині, яка принаймі одного разу зверталася за допомогою у вирішенні різних проблем до відповідного спеціаліста (медика, юриста, службовця, соціального працівника та ін).

Ще однією підставою для виділення видів соціального консультування є *цільова установка клієнта*, тобто цілі, які він переслідує, звертаючись за допомогою до

консультанта. В цьому випадку можна говорити про існування більш складних видів діяльності.

Рефлексивне консультування, тобто спільно з клієнтом відбувається осмислення будь-якої життєвої ситуації, її аналіз, пошук пріоритетів, можливості змін та розвитку. Процес консультування в цьому випадку перетворюється у спільне обмірковування, а основне завдання та функція консультанта – вислухати клієнта та зрозуміти причини його труднощів та складностей. Робота психоаналітика або психотерапевта часто здійснюється саме у такій формі. [8, с. 224].

Проектне консультування, включає пошук та побудову можливої програми (проекту) перетворення ситуації, яка склалася, її гармонізації та покращення. Прикладом такого консультування є консультація соціального працівника, який вибудовує разом із клієнтом оптимальну тактику поведінки у складній ситуації.

Технологічне консультування, передбачає пошук оптимальної послідовності дій для вирішення конкретної проблеми або завдання. Це консультація – рекомендація, де консультант – це людина, яка володіє необхідними знаннями та необхідним досвідом. Саме таку консультацію отримує у соціального працівника батьки, які зіштовхнулися з необхідністю гармонізувати стосунки зі своєю дитиною.

Прогностичне консультування, представляє собою побудову ідеальної моделі можливого, імовірного стану конкретної ситуації. Це консультація – передбачення, а консультант – це людина, яка здатна піднятися над ситуацією та її теперішнім станом, здатний побачити приховані в ній можливості розвитку, як позитивного, так і негативного характеру. В такому випадку з'являється можливість виявити перспективи, які має клієнт та виробити певну програму дій. [2; 3].

Види соціального консультування мають ряд універсальних характеристик. Однією з них є те, що будучи методом надання соціальної допомоги, видом соціальних послуг, соціальне консультування незалежно від своєї видової приналежності надається на добровільній основі тому, хто цієї послуги потребує. В цьому реалізуються важливі принципи соціальної роботи як виду професійної діяльності – повага до особистості людини, його правам, недоторканості приватного життя [3].

Людина, яка стикається з будь-якою проблемою і яка не має можливості вирішити її самостійно, може усвідомити та визначити зону особистих труднощів, але, як правило, не уявляє, що саме та яким шляхом необхідно змінити, щоб проблема була вирішена. Отже, він не зможе точно указати яка саме допомога або послуга йому необхідна для подолання життєвих труднощів, які виникли. У такій ситуації консультант приходить на допомогу, реалізуючи на практиці вищезазначені види соціального консультування.

Ще однією універсальною характеристикою соціального консультування є його принципи. Стислий розгляд основних видів соціального консультування дозволяє припустити, що в процесі своєї професійної діяльності консультанту доводиться бути достатньо компетентним з цілого ряду соціальних та особистих проблем; довірливо спілкуватися з клієнтом; брати на себе певну відповідальність за рішення його проблеми. Для того, щоб така діяльність була ефективною та результативною, вона повинна спиратися на наступні групи принципів: принципи *організації* соціального консультування і принципи його *здійснення*.

Кожна з цих груп, включає певні елементи.

Принципи організації соціального консультування:

Принцип аналізу підтексту, який передбачає наявність у консультанта здібності та уміння розрізняти у запитах і словах клієнта декілька „прошарків”, своєрідне уміння „читати поміж рядками”. Це дозволяє спеціалісту не переривати та не напружувати питаннями клієнта, зрозуміти, в чому сутність його проблеми або труднощів.

Принцип відмови від конкретних рекомендацій, які спрямовані на те, щоб виключити нав'язування клієнту будь-якого одного способу поведінки або діяльності. Консультант повинен запропонувати певний спектр можливостей. Вибір з того, що пропонується – прерогатива клієнта і тільки його.

Принцип системності, який дозволяє консультанту в роботі з клієнтом виділити своєрідну „одиницю аналізу проблеми, що обговорюється”: сім'я, певні цілі та потреби клієнта, особливості його особистості та ін. Це дозволяє визначити основу формування проблеми, з якою стикнулася людина і можливі шляхи її вирішення.

Принцип поваги особистості клієнта, який спрямований на припинення будь-яких спроб консультанта „перевиховати” або „переробити” клієнта у відповідності з особистими уявленнями про людину, його властивостях та якостях.

Принципи здійснення соціального консультування.

Принцип компетентності та професіоналізму, який передбачає наявність у консультанта необхідних знань, умінь та навичок, які він „надає” у розпорядження клієнту. Особистісні інтереси консультанта повинні бути підкорені інтересам клієнта.

Принцип довірливості та співпраці, реалізація якого на практиці дозволяє створити атмосферу взаємної довіри між консультантом та клієнтом. За таких умов можливість вирішення проблеми клієнта стає реальною. Окрім цього, атмосфера довіри та довірливості є запорукою того, що у разі виникнення подібних проблем та труднощів у майбутньому, клієнт знову звернеться за допомогою до консультанта.

Принцип конфіденційності, гарантує, що отримана консультантом у процесі консультації інформація про клієнта не буде розповсюджена без згоди і дозволу останнього. Порухення цього принципу є для консультанта недопустимим перевищенням своїх повноважень. Принцип конфіденційності забезпечується спеціальними процедурами зберігання отриманої інформації, анонімністю звернення клієнта, професійним етичним кодексом і може бути порушена лише в тих випадках, коли виникає загроза життю та безпеки самого клієнта.

Принцип результативності спрямований на те, щоб зусилля консультанта або допомогли клієнту вирішити проблему, яка в нього виникла, або створили для цього необхідні умови. При цьому, провідна роль у оцінці результативності роботи консультанта належить клієнту.

Розглянуті вище види соціального консультування, принципи його організації і здійснення дозволяють побачити процес консультування як напрямок соціоінженерної діяльності, об'єктом якої виступає система цінностей, норм та установок людини або групи. Важливе завдання консультанта в тому, щоб сприяти перетворенню внутрішнього світу клієнта на підставі переосмислення їм своїх життєвих цінностей. Подібний процес отримав у теорії та практики соціальної роботи назву *аксикреакції*. У дослівному перекладі цей термін означає „створення, творення цінностей”. *Аксикреакція* – це процес породження, формування та закріплення у людині або групі нових цінностей, а також регенерація переосмислення та прийняття переосмислених попередніх цінностей. [3].

Зміна ціннісних структур відбувається у результаті довготривалого і систематичного спілкування клієнта з консультантом, в процесі реалізації різноманітних видів консультування.

Довготривалість цього процесу дозволяє виділити послідовний ряд етапів соціального консультування, кожен з яких спрямований на рішення певних завдань та досягнення відповідних цілей.

1. ***Аналіз проблеми***, завдання якого в тому, щоб клієнт змог „поглянути на себе з боку”. Такий погляд дозволяє зрозуміти, що багато труднощів пов'язані не стільки з об'єктивними труднощами та обставинами, скільки з суб'єктивними установками, прагненнями, цілями та ідеалами людини

2. **Постановка проблеми**, при цьому відбувається безпосередній вплив на систему цінностей клієнта з метою її зміни. Саме тут починається процес аксикреції і особистісної реінтеграції, тобто встановлення зв'язків між суб'єктом і оточуючим його світом. Успішним та результативним такий вплив стає тоді, коли послідовно будуть вирішуватися важливі завдання процесу аксикреції, а саме:

- „розблокування” попередньої системи цінностей, тобто її перегляд та переоцінка, в ході яких властиві людині ціннісно-нормативні структури беруться під сумнів, стають не такими стійкими, як раніше. В результаті чого створюється простір з формування нової системи ціннісних норм і установок.

- „зміни” існуючої системи цінностей, коли людина отримує можливість апробувати нові цінності і норми, які раніше були їй не властиві; при цьому, вона може випробувати себе ідентифікувати з цими суб'єктами, для котрих її норми та цінності є звичними, таки чином оцінив їх переваги та недоліки;

- „заблокування” нової ціннісно-нормативної системи, тобто, кінцеве прийняття людиною нових цінностей, норм та установок, які стають невідемним елементом його особистості [2].

Необхідно пам'ятати, що для вирішення всього комплексу завдань потрібен час, протягом якого клієнту надається підтримка, заохочення, необхідна допомога.

Новий ціннісний та мотиваційний комплекс, який формується у людини у процесі вирішення вищезазначених завдань, продовжує розвиватися в процесі подальшого спілкування з консультантом та наступної життєдіяльності, набуваючи все нові й нові елементи, риси та властивості. Єдність цих процесів може бути визначено як аксигенез, тобто послідовне та неперервне удосконалення та розвиток системи цінностей суб'єкта. Цей процес здійснюється на протязі всього життя людини і безпосередньо впливає на те, які шляхи та засоби самореалізації він для себе обирає.

3. **Формулювання цілей**. На цьому етапі клієнт, за допомогою та підтримки консультанта, отримує можливість поставити перед собою нові цілі у відповідності до нової системи цінностей, які були вироблені на попередньому етапі.

4. **Вироблення рішень**. В ході спільної разом з консультантом діяльності, клієнт має можливість виробити певний діапазон можливих рішень і при їх практичній реалізації стає можливим досягнення ним нових життєвих цілей.

5. **Реалізація рішення**. На етапі здійснюється процес вибору та реалізації людиною будь-якого з вже прийнятих раніше рішень по досягненню нових цілей. Цілі, як і нові мотиви діяльності людини стають основою для його наступної життєдіяльності, виконання ним нової системи соціальних ролей та засвоєння нових соціальних позицій і статусів.

В залежності від умов відбувається процес аксикреції, який представляє собою проблеми і потреби клієнта та можливості консультанта; виділяються наступні основні форми та засоби соціального консультування. При цьому, найбільшу істотну роль у виборі конкретних засобів та форм роботи в кожному випадку виконують розглянуті вище цільові установки клієнта.

Сьогодні в практики соціальної роботи в цілому та соціального консультування у частковості використовують наступні форми та засоби діяльності:

- монолог клієнта та його наступний аналіз спільно з консультантом;
- діалог, вільна бесіда клієнта і консультанта;
- відповіді консультанта на відверті запитання клієнта;
- різноманітні тестування;
- різні тренінги та навчання та ін.

Будь-яка форма роботи з клієнтом потребує від спеціаліста щире бажання допомогти людині; бути делікатним в процесі спілкування; а в роботі – старанним,

дбайливим. То, якою буде співпраця консультанта і клієнта, наскільки директивним або демократичним буде консультант, залежить як від мотивації клієнта, його особистісних особливостей, так і реалізуємої консультантом теоретичної *моделі консультування*. Можна виділити три основні *позиції*: „на рівних”, „консультант зверху”, „клієнт знизу”. *Варіант „на рівних”* передбачає рівноправну співпрацю консультанта і клієнта, в якій консультант достатньо компетентний, щоб надати клієнту всю необхідну інформацію для прийняття рішення, а клієнт зацікавлений у вирішенні цієї проблеми. *Варіант „консультант зверху”* передбачає нерівні відношення директивності – залежності, коли консультант директивний, він є носієм унікального знання, бере на себе прийняття рішення та відповідальності за нього, клієнт – залежний виконавець, який готовий підкоритися рішенню консультанта. *Варіант „клієнт зверху”* виявляє прагматичну орієнтацію клієнта, який припускає, що надання послуг відкриває для нього можливість диктувати свої вимоги та розглядає консультанта виключно як засіб утілення у життя своїх рішень заради досягнення його, клієнта, цілей. Функція консультанта – забезпечити реалізацію рішення клієнта [1].

Необхідно аналізувати *характер мотиваційної спрямованості клієнта та його відносин з консультантом*. Найбільш типовими є наступні установки:

- установка „споживача”, яка реалізує прагнення перекласти тягар відповідальності на консультанта і отримати „готовий рецепт”;
- установка стурбовано-помисленого, невпевненого клієнта, який прагне до емоційної підтримки і підтвердження „правильності” та доцільності своєї поведінки;
- установка саморозвитку, коли ситуація консультування використовується клієнтом як ресурс особистісного росту;
- установка залежності, коли клієнт реалізує мотив задоволення потреби у безпеці, опіки та налагодження прихильності.

Виявлення підтексту звернення клієнта – необхідна умова грамотної побудови стратегії і тактики проведення консультування.

Для успішної та ефективної організації і здійснення процесу соціального консультування необхідно дотримуватися низки принципів:

- *принцип зацікавленості клієнта*. Консультант повинен переконати клієнта у необхідності та корисності аксикреції або аксиокорекції з метою подальшого вирішення існуючої проблеми
- *принцип ситуативного контролю*, дотримання якого дозволяє консультанту в умовах напруженої роботи зберігати можливість об'єктивного погляду на ситуацію, щоб втрутитися в нею у випадку виникнення негативних або деструктивних тенденцій;
- *принцип природності* – консультанту не слід форсувати та штучно прискорювати процес аксикреції. Він повинен бути природним результатом спільної діяльності консультанта та клієнта по осмисленню та аналізу проблеми, яка виникла;
- *принцип незавершеності*, спрямований на те, щоб залишити клієнту можливість прийняття іншого рішення, формування нових, додаткових цінностей, перегляд рішень, які були прийняті раніше.

Реалізуючи ці принципи в практиці своєї професійної діяльності консультант повинен пам'ятати, що ведуча роль в процесі консультування належить клієнту. Саме він обирає конкретний вид консультування, форми і методи його здійснення. Завдання консультанта полягає у тому, щоб спонукати клієнта до прийняття адекватного в даній ситуації рішення, не демонструючи при цьому свою перевагу та й не переймати на себе роль лідера.

Соціальне консультування передбачає виконання низки важливих для суспільства і людини *функцій*: передача певних норм, цінностей та уявлень про оптимальні моделі поведінки і способи діяльності; надання необхідної клієнту інформації; аксикреція,

аксиогенез; контроль за реалізацією нових цінностей і норм у повсякденному житті клієнта; формування у клієнта адекватних уявлень про себе, своїх можливостей, цінностях і ідеалах; навчання людини ефективним та адекватним засобам вирішення ціннісно-нормативних конфліктів.

Розвиток у суспільстві системи органів та закладів, які здійснюють професійну діяльність у сфері соціального консультування, прискорення у суспільній та масовій свідомості уявлень про ефективність подібної допомоги, розвиток системи підготовки відповідних спеціалістів дозволить у майбутньому значно підвищити рівень соціальної захищеності як суспільства у цілому, так і кожної окремої людини.

Список використаної літератури

- 1. Карабанова О. А.** Психология семейных отношений и основы семейного консультирования / О. А. Карабанова. – М. : Гардарики, 2007.
- 2. Российская** энциклопедия социальной работы. В 2-х т. – М., 1997.
- 3. Словарь-справочник** по социальной работе. – М. : Юристъ, 1997.
- 4. Социальные** технологии : Толковый словарь. – М., 1994. – 286 с.
- 5. Социальная** работа : теория и практика / отв. ред. Е. И. Холостова, А. С. Сорвина. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 427 с.
- 6. Социальная** работа / общ. ред. проф. В. И. Курбатова. – Ростов-на/Д : Феникс, 1999. – 576 с.
- 7. Справочное** пособие по социальной работе / отв. ред. А. М. Панов, Е. И. Холостова. – М. : Юристъ, 1997. – 168 с.
- 8. Теория** и практика социальной работы. В 2-х т. – М. : Союз, 1994.

Гаміна Т. С. Соціальне консультування як вид практичної діяльності працівника соціальної сфери

В статті розглядається соціальне консультування як вид соціальної допомоги та як різновид професійної діяльності соціального працівника та інших спеціалістів; розкриваються принципи здійснення консультування та його етапи, універсальні характеристики видів соціального консультування. Особлива увага звертається на фактори успішної і ефективної організації та здійснення процесу консультування, характеристику його теоретичних моделей. В статті визначені основні функції, які соціальне консультування виконує як для суспільства так і окремої людини.

Ключові слова: соціальне консультування, принципи, аксикреція, аксигенез, моделі консультування.

Гамина Т. С. Социальное консультирование как вид практической деятельности работника социальной сферы

В статье рассматривается социальное консультирование как вид социальной помощи и как разновидность профессиональной деятельности социального работника и других специалистов; раскрываются принципы осуществления консультирования и его этапы, универсальные характеристики видов социального консультирования. Особое внимание обращается на факторы успешной и эффективной организации и осуществления процесса консультирования, характеристику его теоретических моделей. В статье определены основные функции, которые социальное консультирование выполняет как для государства, так и для отдельного человека.

Ключевые слова: социальное консультирование, принципы, аксикреция, аксигенез, модели консультирования.

Gamina T. S. Social counseling as a form of activity practical social worker

The article *rassmatirivaetsya* social counseling as a form of social assistance as a form of professional social workers and other professionals, revealed principles of the consultation and its stages, universal characteristics of social counseling. Special attention is paid to the factors of successful and effective organization and implementation of the consultation process, the characterization of its theoretical models. In the article the basic functions that counseling *stisialnoe* performs both for the state and for the individual.

Key words: social counseling, principles, *aksikreatsiya*, *aksigenez*, counseling model.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2013 р.

Прийнято до друку 29.03.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Л. Ц. Ваховський